

dajati konjem strte turščice, in sicer se prav dobro spone, če se zrnje ob enem s storžem zdrobi. Zdrobljena turščica, koji so primešani zdrobljeni storži, je toliko tečna kot oves, S tako zmesjo je mogoče pri konjih $\frac{1}{5}$ ovsa nadomestiti.

* **Kravam mleko pregnati.** Ako hočemo kravam, kojih ne mislimo več mlesti, mleko pregnati. skuhajmo orehovega listja ter jim potem z orehovko na dan najmanj 4 do 5krat umivajmo vime vsaj po 5 minut dolgo. Ako hočemo še prej uspeh doseči, dajmo kravi zjutraj in zvečer kake $\frac{3}{4}$ litre te vode piti. To sredstvo je pa le tedaj rabiti, kadar krave sploh ne mislimo več mlesti, na priliko, ako jo hočemo opitati, kar gre dosti hitreje, če je ne molzemo.

* **Tudi čisti zrak pomnožuje mleko.** Zakaj dajejo krave po planinah in sploh po pašnikih več mleka? Temu so razni vzroki. Pravijo, da vsled izvrstne krme. Samo krma pa tega ne stori ni na planini niti ne v hlevu, ampak sveži zrak. Zato naj se zidajo tudi po dolinah in ravninah le taki hlevi, skozi katere kroži neprenehoma nepokvarjen, zdrav in svež zrak. Glede prezračevanja naredili so zanimive poskuse v frankobrodskem zavodu za zdravljenje z mlekom. V vzorno zidanem hlevu imenovanega zavoda imajo vedno po 80 švicarskih krav, katere posebno dobro krmijo. Te krave dajale so povprek v l. 1877. po 3700 litrov, v l. 1878. ravno tako po 3700 litrov in v l. 1878 po 3618 litrov mleka. V l. 1880. naredili so pa v hlevu posebno prezračevanje. Po tej naredbi molzle so krave povprečno v l. 1880. po 4040 litrov, v l. 1881. po 4152 litrov in 1882. po 4345 litrov mleka. Boljše prezračevanje uaredilo je toraj pri tistih kravah, da je povprečno vsaka ob isti krmi dajala na leto po 483 litrov več mleka. Torej: Kdor daje živini slabega zraka, ta si sam prazni žep!

* **Kako zelene vzrediti debele korenine?** Znano je, da po mestih sploh pridevajo mesu zelene zato, da je juha bolj okusna, pa meščani tudi korenino od zelene, kuhano in zabeljeno z oljem in jesnom, zelo radi mešajo med krompirjevo, pesno in drugo zeleno salato, zato se tudi debele zelene korenine prav dobro plačujejo. — Pa zelene ima pod zelenjavo svojo brezštevilo tankih koreninic, a sama od sebe vzredi prav droben koren. Kdor si hoče pa vzrediti debelo korenino, naj ravna tako le: V drugi polovici meseca avgusta odkoplje naj krog in krog vsake zelene prst, obrga vse stranske koreninice ter pusti samo srednji glavni koren, potem pa zelene zopet obsuje z gnojno kompostno prstjo. Za daljno gnojenje nameša se v posodo med vodo pepela in saj ter s to redko mešanico zelena zaliva ves mesec september vsak teden po enkrat, in tako se zelena ne navadno debeli, nima rjavih lis in je prav lepo belega in okusnega mesa.

* **Kako mah odpraviti s sadnih dreves.** Sadno drevje se mahu najbolj očisti, če se iz navadnega pepela precej močen lug skuha, na 10 litrov tega luga $\frac{1}{4}$ kilo

karbolne kisline pridene in to še enkrat dobro prekuha, ta lug naj se potem še gorak z navadno metlo namaže na debla, z mahom obraščena. V malo dneh odpade — kakor poroča „Der Obstgarten“ — popolnoma ves mah in se nič več ne prikaže. Ni se treba bati, da bi lug drevesu škodoval, marveč še celo mrčes v tako omita debla ne poklada svoje zalege.

Vprašanja in odgovori.

Drugi odgovor na 223. vprašanje. Naši gospodarji trdijo, da konjem, katerim se nastilja z ajdovo slamo, noge otečejo.

Vprašanje 226. Zelo ste ustregli s popisom, kakšen naj bode kotel za žganje, a ugodili nam bodete še posebno, če tudi naznanite, kje je dobiti take kotle? Vprašal sem pri kotlarji v Ljubljani, pa ne izdeluje takih. (M. P., župnik na V.)

Odgovor: Pravilno sestavljen žganjarski kotel kupite pri „Administration Weinlaube“ v Klosterneuburgu pri Dunaji, a žal, da ima ta tvrdka neizrečeno visoke cene. Prejšnja vinarska šola na Slapu je imela dober in pravilen žganjarski kotel, ki je bil v Gorici narejen, a pri katerem kotlarju, ne vemo. Morda nam sporoči gosp. vodja Dolenc ime tistega goriškega kotlarja, ali pa nam kedo izmed c. čitateljev naših naznani kakega kotlarja, ki izdeluje dobre žganjarske kotle, ali ki si upa po obrisu narediti tak kotel.

Vprašanje 227. V vinogradu svojem imam prav lepe trte, katerih listje je bilo še o pričetku meseca oktobra lepo zeleno. Trte v sosedovem vinogradu so bile pa uže pomladi, ko so obzelenele, blede in niso skoraj nič poganjale. Šla sva s sosedom gledat, če je morda trtna uš, a dobila nisva ničesar drugega, nego da so korenine popolnoma suhe, živali pa ni bilo nobene zapaziti. Kaj je vzrok, da te trte hirajo, dasi so do letos vedno dobro rasle? (J. E. v Š. na Primorskem.)

Odgovor: Trte bi si morali sami ogledati, da bi mogli povedati, zakaj se suše. Vzrokov je lahko več, a na dva Vas posebno opozorimo. Ako je te trte več let zaporedoma napadala strupena rosa in so pred časom izgubile listje, vpliva to tako slabo na trto, da se posuši. Drugi vzrok je pa prav lahko trtna uš. Ne iščite pa trtne uši nikdar po suhih trtah, ampak po bližnjih še dobro rastočih, kajti trtna uš popusti trto, predno se popolnoma posuši. Kdor ni vaje trtne uši iskati, pa je tudi ne bode našel, glejte raje na korenine, če imajo kaj otekline t. j. bunčič, ki se narede po drobnih koreninah vsled ušinega pika. Te otekline so včasih majhne kakor proseno zrnje, včasih pa tudi debele kakor grah. Ako najdete take otekline po še živih bližnjih trtah, bodi vam znamenje, da je v vinogradu trtna uš.

Drugi odgovor na 226. vprašanje. Žganjarske kotle s pravilno hladilno cevjo izdeluje kotlar Kolarič v Gorici tik jezuvitske vojašnice.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

201.

Potrebe človeškega življenja. Opojne pijače in dražila. Tobak; njegova domovina.

Človeka ni naučila edino le kultura, kako si hoče vzdržati življenje, in kako osladiti; ta težnja je starejša od vsake kulture. Ona je globoko vsajena v najnižjem divjaku, kakor v najnaprednejšem Evropejcu. In tu nahajamo najzanimivejši pojav človeškega razvoja, da je namreč človek v najraznejših krajih sveta vselaj in povsodi segal gotovo za istimi sredstvi, s katerimi hoče vzdržati in osladiti življenje. Ne divjaštvo, ne kultura ni mogla spremeniti narave človeške, ona je v vseh odnošajih življenjskih ostala ista. Bila so od nekdanj, in ostanejo tudi naprej tri sredstva, s katerimi človek zadovoljava svoje naravne potrebe in poželenja.

Prva skrb človeku je v tem, da vzdrži lastno telo, da čim dalje uživa zemeljske slasti. V ta namen sega po hrani, prvo mesto v hrani pa imata dandanes kruh in meso. Z mesom si gradi človek telo, a s kruhom si napravlja životno toplino. Če pregledamo vso najraznovrstnejšo živalsko in rastlinsko hrano, katera pri raznih zaostalih narodih nadomešča naš kruh in naše meso, najti hočemo povsodi divno sličnost v kemijskem sestavu. Povsodi je človek našel hrano, katera mu gradi telo, in hrano, katera mu napravlja životno toplino. In jedno ter drugo hrano jemlje človek v istej razmeri, v katerej mi jemljemo kruh in meso. Človek ni znal, od česa je sestavljena jedna in druga hrana, ali vendar je pogodil, koliko mu treba jednega in drugega. Kjer podnebje zahteva, da človek manj ali več jemlje jedne ali druge hrane, ondi je človek vselaj zadel pravo mero. Naša moderna znanost o hranjenju telesa ni v bitnem nič novega našla in napravila, temveč je samo jasno in znanstveno izrekla ono, česar se najzadnji divjak drži, če tudi ne zna, zakaj.

Pa tudi sitemu človeku pridejo težki dnevi, tudi njega obidejo nemile misli, katerih bi se rad otresel divjak kakor naobražen človek. Da si ima človek dosta vsakdanje hrane, vendar v nevolji in togi išče sredstev, s katerimi bi mogel razgnati skrbi, in si ujasniti dneve življenja. To sredstvo je našel človek v opojnej pijači, in če se ozremo po širokem svetu, ne bomo našli ne naroda ne plemena, kateri ne bi poznaval kakoršne koli opojne pijače. Kakor pa so te pijače različne, vendar imajo ne samo jednako delovanje, temveč je tudi

v njih vseh jedno isto kemijsko telo, katero človeku srce razveseljuje in skrb preganja. Divjaki in naobraženi narodi, vsi znajo prirejati opojne pijače. Našli so jih v soku palme in aloje, v medu in sladornem trstu, v grozdju in sladkem ovočju, v ječmenu in kobiljem mleku. Povsodi tu so bili sladki sokovi, ki so morali povreti, da se je v njih napravil alkohol, ta obliž na človeško togo in nevoljo.

Človek se ni zadovoljeval s samo hrano in opojno pijačo, temveč je hrepenel tudi še po tem, kako bi povečal svoje čutilno in telesno veselje in uživanje, zato je našel še narkotična ali omamljiva dražila. In tudi tu nahajamo isti zanimivi pojav, da vsak kraj in vsak narod ima svoja narkotična dražila, in da človek ni slučajno tu ali tam posegel za takim sredstvom, temveč da je to poželenje občno, da je v samej naravi človeške. V Sibiriji je imel človek od nekdanj mušnico kot narkotično dražilo, a v severnej Evropi je segal po hmelju. Vzhodni narodi so si priljubili opij in konopljo, a betel se je udomačil od nekdanj po južnej Aziji. Perje od koke v peruvanskih krajih je največje uživanje ne samo domačinom temveč tudi mnogim doseljnikom, in tobak je bil davno pred Kolumbom daleč po Ameriki najljubše narkotično dražilo. Podobnih dražil je mnogo, a vsako dražilo je od druge rastline, kakor so tudi razne opojne pijače od raznih rastlin. Vse opojne pijače pa imajo v sebi isti alkohol, kateri opija, dočim ima vsako narkotično dražilo drugačno telo v sebi. Vse opojne pijače delujejo jednako na človeško telo, a vsako narkotično dražilo ima svoj učinek. Tobak in opij, koka in betel, konoplja in hmelj omamljajo vsi človeško telo, ali vsak na svoj način, da si jim je svrha ista.

Mej vsemi narkotičnimi sredstvi ima danes prvo mesto tobak. On je po svetu najbolje razširjen. Ni nam jed ne pijača, ali vendar ponuja človeku užitek, da si namišljen. Tobak si je ugladil pot v siromašno kočjo in velikaško palačo. V njem jednako uživa prosjak kakor okronana glava, utrujen delavec kakor postopač. Vsak veruje, da je v tobaku našel izreden užitek, in v tej veri ga uživa. Ni ga kraja, ni je zemlje, kjer se tobak ni udomačil. V Ameriki je tobak od severa pa do juga postal najzvestejši drug starih in mladih, in to v tolikej meri, da se tujcu kar gnusi. V Evropi je od ledenih krajev pa do solnčnih ravnin toplega juga postal tobak v vseh slojih stanovništva največja naslada, katerej se nobeden noče odpovedati. Turki, Perzijanci in Arabci so postali tako strastni kadilci, da se morejo s samimi Američani meriti. V Indiji kade ženske prav tako kakor možaki. Dalje na vzhodu v Aziji se privajajo otroci obojega spola preje na tobak, kakor na navadna dela. V Kitajскеj in Japonskej je poraba tobaka tako zelo razširjena, da so vse do najnovejšega časa mislili, da je bil tu tobak poznat davno pred odkritjem Amerike. Kitajci na poseben način tobak prirejajo, in lule so jim tako velike, da niso hoteli verovati, da je tudi le sem tobak z Amerike prišel. Glasoviti prirodoslovec Pallas